

PRZEWROTNOŚĆ (81) *sb f*

e oraz oba o jasne.

sg N przewrotność (18). *♦ G przewrotności* (8). *♦ D przewrotności* (6). *♦ A przewrotność* (15). *♦ I przewrotnością* (8). *♦ L przewrotności* (4). *♦ pl N przewrotności* (2). *♦ G przewrotności* (3). *♦ D przewrotnością* (1). *♦ A przewrotności* (6). *♦ I przewrotnościami* (4). *♦ L przewrotnościach* (3); – *ach BibRadz* (2), – *ach* (1) *RejWiz*. *♦ sg a. pl G przewrotności* (3).

Sł stp notuje, Cn s.v. przewrót, Linde XVIII w.

1. *Nieszczerość, fałsz, chytrość, przebiegłość; w pl: podstęp, wykręt, nieczny uczynek; perversitas PolAnt, Mącz, Modrz, Cn; pravitas PolAnt, Modrz, Calep; perversa PolAnt, Modrz, Cn; praeverticatio Vulg, PolAnt; fallacia, nequitia Vulg; sinisteritas Calep* [w tym: *czyja, czego* (42) – *G sb i pron* (25), *pron poss* (12), *ai poss* (5)] (76) : *RejPs* 17v; Co przewrotność czynili miałem w nienawiści *fwey LubPs* X2v; *KrowObr* 224v; *RejWiz* 85; *Leop Ps* 100/3; Zdrowy język ięst iáko drzewo żywotá/ ále w którym ięst przewrotność trfoży vmyłem. *BibRadz Prov* 15/4, *Is* 1/5, *Ez* 14/11, 13, 21/24; przyśzlá iuż zá náłzego złego wieku/ niełtychána przed thym przewrotność ludzka/ która prawdę w fáłz/ á Prawo w potwarz obrociłá *OrzRozm* E2; Przełtańcie przewrotności/ á vćcie łie dobrze czynić. *BielKron* 94, 231, 232, 246 [2 r.], 254; *RejPosWstaw* [110³]v; y nápełniłá łie ziemiá [!] krwie/ a miałto nápełniłó łię przewrotności/ bo mowili opuścił Iehowá ziemię/ y niewidzi Iehowá. *BudBib Ez* 9/9; á przetoż też w Práwiech wiele przewrotności/ á w rzeczáchpólpolitych wiele łię błędow y nierządu náýduie. *ModrzBaz* 17; Nieznośna ięst w tey mierze piekárzow y łzynkarzow przewrotność/ ktorzi po teyże cenie y chleb y piwo gdy zboże tanie przedawáią/ iáko y kiedy drogo. *ModrzBaz* 33v, 62v, 131, 144v; *NiemObr* 87, 154, 157, 176; *LatHar* 23, 150; *WujNT przedm* 3, s. 716; *PowodPr* 48; Widzę wielką przewrotność w ludźiech świátá tego *CzahTr* C4v.

Ze zdaniem przydawkowym [w tym: *że* (2), *jako* (1)] (3): Iáwnie łie tu okázuie wáłzá przewrotność/ iáko wy pímo łwięte wykłádaćie/ wywráćacie *KrowObr* 224v; Tákać ięst przewrotność vpornych haeretykow/ że wolá pímo S. łztukowác y rozrywác/ á niżli błędow łwoich poprzełtác. *WujNT* 305, *ktv*.

W połączeniach szeregowych (16): *BierRaj* 16; *BierRozm* 3; Yuż nam Luter oczy otworzył/ á obłudności/ przewrotności/ á nye pobożne łpráwy wáłłie odkrył. *KromRozm I* B2; Tenci ięst nápierwłzy i ná więłłzy przykłád przewrotności a owczego odłżieniá i záráš wilczego drapiełstwa *MurzNT* 31; Acz łye też to czáłem nyezdarzáłó/ prze chytroć á przewrotność álbo też odmyenność ludzká. *KromRozm III* I8v, F8; *KrowObr* 241v; *BielKron* 244; *Perversitas, Przewrotność/ krnábrość/ złość opácność. Mącz* 488d; á nigdy nic tymi zółtołściámi á tymi chytrołściámi á przewrotnołłciámi łwemi tobie záłłzkodzić nie będzie mógł [smok] *RejAp* 100v; Dokonawłzy Duch łwięty włłitkich burzek zółłci á przewrotnołłci łwiátá tego/ [...] iuż dáłey idzie *RejAp* 157, 30v, 106v; Lecż táká ięst w ludźioch przewrotność/ niewłłtydliwołłć/ y źłe czynienia łwowlnołłć/ iż trzebá bárzo twárdych praw/ ktoremi by rołłtácemu złemu zábiegano *ModrzBaz* 69v; ktorego [Sylli] zółłć/ przewrotnołłć/ zdrádá ták łátwie wypíłána być nie móże. *Phil O*; Czego iż v heretykow nie máłz/ á łámá v nich ręká ludzka robi/ chytrołłć/ przewrotnołłć/ łwawolá/ vpor/ tyráńłtwo/ zdrády y fáłłze y ołłzukániá/ wywody *Philozophłkie*/ y łmyłłow á rozumu ludzkiego łpráwy/ tym oni robiá. *SkarKaz* 241b.

W przeciwstawieniach: »szczyrość (2), moc, prawda, rycerski obyczaj ... przewrotność« (3): poczynił [*Amurat zniewolenie*]/ nie mocą ábo łzábłá/ ábo iákim rycerłkim obyczáiem/ iedno zdráda przewrotnościá/ obiecówánim dárow/ przyłięgámi/ y innemi fáłłzywemi á chytremi kufy. *BielKron* 244; A ták złość á przewrotność oná/ łczyrość łáchetná ná tym łwiecie ták zátłumiłá/ że práwie záthonełá iáko dziuráwa łódź *RejZwierc* 78; *WujNT* 1.*Cor* 5/8.

Wyrażenie: »złościwa przewrotność« (1): Y od thych ktorzy łię kocháią źle czyniąc/ á wefelá łię w złołciwych przewrotnołciách [*in perversitatibus mali*]. *BibRadz Prov* 2/14.

Szeregi: »chytrość a (ani) przewrotność« (4): nigdy żadná chytrołciá áni przewrotnołciá łwá/ tego wykłádu Krółełtwá Polłkiego oni [*kacerze*] nie łkáżá *OrzQuin* I2v; A thá żołtość iey [*bestii, tj. Rzymu*] známionowálá chytrość á przewrotność iey/ ktorey oná zázždy pełná byłá. *RejAp* 141, 77, 142. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 5 r.*]

»grzech i przewrotność« (1): Iełt ielłczé y trzeci łtan łudźi niełtáteczny/ [...] Tám grzech y łwá przewrotność w łobie wychwaláią *KołakSzczęł* A4.

»odmienność a przewrotność« (2): naydziełz tám więcey niżli Łámpertowych płtrołcin odmienności á przewrotnołci iey [*bestii, tj. Rzymu*] *RejAp* 107, 106v. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»omyłność a przewrotność« (1): przypułłzczám to do pocźciwego baczenia twego/ [...] przy czym łnádniey zółthác máłz/ gdy łie iedno pilnie przypáłrzyłz dziwnym omyłnołciám á przewrotnołciám łwiátá te^{go}. *RejAp* 198v.

»upór i (abo) przewrotność« (2): *ModrzBaz* 87; Iż iuż tácy [*heretycy*] nie z niewiádołności/ ále z vporu y z przewrotnołci grzełzá *WujNT* 748.

»zdrada i przewrotność« (1): O pełny włzelkiey zdrády y włzelkiey przewrotnołci [*omni dolo et omni fallacia*]/ łynu dyabelłki/ [...] nie przełstawáłz wywráćác prołtych drog Páńłkich. *WujNT Act* 13/10. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r.*]

»(ani) złość, (a, ani, i) przewrotność« (5): *RejZwierc* 78; *Calep* 846a, 983a; *Phil* L; A tákże wżywaymy nie w łtárym kwáłsie/ áni w kwáłsie złołci áni przewrotnołci [*malitiae et nequitiae*]: ále w przáłnikách łczyrołci y prawdy. *WujNT* 1.*Cor* 5/8. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 6 r.*]

W przen (7) : A pan Kryłtus iáko ie [*ludzi niepobożnych i przewrotnych*] zowie [...] łluchay? [...] łynowie włzelkiey przewrotnołci *KrowObr* C3; W kthorych [*grzeszników*] ręku iełt przewrotność/ á práwicá ich pełná iełt dárow. *BibRadz Ps* 25/10.

Wyrażenia: »przewrotność serca« (2): Włzytkié piłmá S. [...] niebełpieczne [*sq*] tym ktorzy ie ku przewrotnołci łercá łwego náciágác wólá/ niżli przewrotność łercá łwego według ich prołtołci nápráwówác. *WujNT ktv*.

»przewrotność umyłu, rozumu« (2:1): przewrotność rozumow włzetecznych teraz Polłkę z gruntu borzy *OrzRozm* D2v; potrzebá áby zli łudzie byli wykorzeniáni/ áby łnfzych łwá złołciá y przewrotnołciá vmyłłow nie płwáli. *Phil* L, K3.

2. Nieprawdziwe nauki, kłámstwa; *perversitas* *PolAnt*; *perversa* *Vulg* (3) :

Zwrot: »mówić, mówiący przewrotność« = *loqui perversitatem* *PolAnt*; *loquens perversa* *Vulg* (2:1): *BibRadz Is* 59/13; Y z was łámych powłtáną mężowie mówiący przewrotnołci/ áby odwiedli vcnie zá łobá. *WujNT Act* 20/30, s. 483.

Szereg: »potwarz i przewrotność« (1): mowimy potwarz y przewrotność [*calumniam, et perversitatem*]/ á poczynamy y zmyŝlamy w ŝercu ŝłowá kłamlliwe. *BibRadz Is* 59/13.

3. *Trudy, cierpienia; zmienne koleje losu (w pl)* (2) : y w ćieniu ŝkrzydeł twoich vfác będę/ aż miną przewrotności [*contritiones*]. *BudBib Ps* 56/1[2].

Szereg: »błędy, przewrotności« (1): Tu iuż obacz [...] Czo ŝie dzieie w ŝwieczkiey krotofilu Dzywne błędy dzywne przewrotności *RejJóz Q3v*.

Synonimy: 1. *chytrość, fałsz, fałszywość, fortel, hipokryzja, kłam, kłamanie, kłamstwo, leż, łżyczka, nieszczyrość, obłuda, obłudność, oszukiwanie, pokrytość, zdrada*; 2. *fałsz, kłam, kłamanie, kłamstwo, leż, łżyczka, matactwo, nieprawda*; 3. *trud*.

ALKa